

Omaishoidon tuen toimintaohje ja myöntämisperusteet

2. LUONNOS: Leila Saarela, Henna-Riikka Seppälä, Arja Kumpulainen,
Elina Uusitalo, Kaarina Kivenmaa, Miia Kivimäki, Marjut Hiljanen

Sisältö

1 MITÄ ON OMAISHOITO?	3
2 OMAISHOIDON TUEN HAKEMINEN, PALVELUTARPEEN ARVIOINTI JA PÄÄTÖKSEN TEKO	4
2.1 Palvelutarpeen arviointi.....	4
2.2 Omaishoitajan voimavarat ja toimintakyky	4
2.3 Viranhaltijapäätös omaishoidon tuesta	5
3 OMAISHOIDON TUEN MYÖNTÄMISPERUSTEET JA HOITOPALKKIO.....	5
3.1 Aikuisten hoitopalkkioiden myöntämisperusteet ja maksuluokat:	6
3.2 Lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaat) hoitopalkkioiden myöntämisperusteet ja maksuluokat ...	9
4 OMAISHOITOSOPIMUS JA ASIAKASSUUNNITELMA.....	11
4.1 Omaishoitosopimus.....	11
4.2 Asiakassuunnitelma	12
4.3 Omaishoidon palkkion alentaminen	12
5 OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEINEN VAPAA.....	13
5.1 Vapaan määrä	13
5.2 Vapaan järjestämisen muodot.....	14
5.2.1 Kotiin hoitaja tai muuta apua	14
5.2.2 Perhehoito	15
5.2.3 Asumispalveluyksikkö.....	16
6 OMAISHOITAJAN HOITOTEHTÄVÄÄ TUKEVAT PALVELUT	16
6.1 Omaishoitajalle järjestettävä valmennus ja koulutus.....	16
6.2 Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset	17
6.2 Omaishoidon muut tukipalvelut	17
7 OMAISHOITOSOPIMUKSEN PÄÄTTYMINEN	18

1 MITÄ ON OMAISHOITO?

Omaishoito tarkoittaa vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla.

Omaishoidon tuen myöntämisperusteet perustuvat lakiin omaishoidon tuesta (937/2005). Omaishoidon yleiset myöntämisedellytykset ovat:

- 1) henkilö alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi tarvitsee kotiloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa
- 2) hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla
- 3) hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia
- 4) omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää
- 5) hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva
- 6) tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista

Omaishoitaja on hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen.

Omaishoitosopimus on hoitajan ja hoidon järjestämisestä vastaavan maakunnan välinen toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä.

Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon tuki myönnetään kaikille kriteerit täyttävillä hakijoilla, se ei ole määrärahasidonnainen etuus.

2 OMAISHOIDON TUEN HAKEMINEN, PALVELUTARPEEN ARVIOINTI JA PÄÄTÖKSEN TEKO

Omaishoidon tukea haetaan omaishoidon tuen hakemuksella, joka palautetaan joko sähköisesti tai hakemuksessa mainittuun osoitteeseen. Hoidon tarve ja hoidon sitovuus arvioidaan kotikäynnillä. *Omaishoito on aina henkilökohtaiseen hoitoon ja huolenpitoon annettavaa apua, ei ainoastaan kodin ulkopuolista asiointia eikä kodinhoidollisia töitä.*

2.1 Palvelutarpeen arviointi

Omaishoidon tuen myöntäminen pohjautuu sekä omaishoitajan että omaishoidettavan toimintakyvyn ja voimavarojen arviointiin. Arviointi koostuu kotikäynnillä tehtävästä omaishoidettavan ja omaishoitajan haastatteluista, havainnoinnista sekä toimintakyvyn arvioinnista. Omaishoidon tuen päätöksenteossa hyödynnetään tarvittaessa lääkärinlausuntoja ja muita hoitoisuuteen liittyviä asiantuntijalausuntoja.

Arvioinnissa voidaan käyttää apuna erilaisia toimintakykyä kuvaavia mittareita. Lasten ja nuorten omaishoidon tuen arvioinnissa huomioidaan lapsen ja nuoren ikätasoa vastaava päivittäinen hoivan, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarve. Lisäksi arvioidaan liikuntakykyä, kommunikaatiotaitoja ja erityisen vaativien hoitotoimenpiteiden tarvetta. Alle 18-vuotiaiden lasten toimintakyvyn arvioinnissa tukena voidaan käyttää esim. hoitoisuuslomaketta. Päätöstä tehtäessä huomioidaan omaishoitoperheen kokonaistilanne ja hoidon sitovuus.

Palvelutarpeen arviointi ja kotikäynti tehdään moniammatillisena työparina (sosiaali- ja terveysalan koulutuksen omaavat työntekijät). Tarvittaessa arviointiin osallistuu myös muita ammattilaisia, esim. varhaiskasvatuksen tai kuntoutuksen asiantuntija. Omaishoidon tuen palvelutarpeen arvioinnin kotikäynnit ovat maksuttomia.

2.2 Omaishoitajan voimavarat ja toimintakyky

Omaishoitajaksi hakeutuvan henkilön tulee pääsääntöisesti olla 18 vuotta täyttänyt sekä elämäntilanteensa, terveytensä ja toimintakykynsä puolesta soveltuva omaishoitajaksi. Hänen tulee kyetä

kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta. Omaishoidon tukea ei myönnetä, jos hoitajalla on päivittäisiä toimintoja haittaava dementoiva sairaus tai mielenterveyden ongelma. Omaishoidon tukea ei myönnetä, mikäli hoitajalla on päihteiden väärinkäyttöä tai jos hoitajan terveydentila rajoittaa häntä toimimasta omaishoitajana, vaikka rinnalle voitaisiin järjestää riittävä määrä hoidettavalle tulevia palveluja ja tukea. Omaishoitaja ei pääsääntöisesti voi toimia saman hoidettavan henkilökohtaisena avustajana, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vammaisen edun mukaisena (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987).

Hoidettavan tulee hyväksyä omaishoitaja hoitajakseen. Omaishoitajan soveltuvuus arvioidaan säännöllisin väliajoin asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, vähintään kerran vuodessa.

2.3 Viranhaltijapäätös omaishoidon tuesta

Omaishoidon tuesta laaditaan kirjallinen viranhaltijapäätös. Omaishoidon tuen mahdollinen kielteinen päätös perustellaan hakijalle. Tarvittaessa asiakas ohjataan muiden palvelujen ja tukien piiriin. Viranhaltijan päätökseen tyytymätön asiakas voi valittaa päätöksestä 30 päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan. Oikaisuvaatimuksen laatimisesta ohjeistetaan päätöksen liitteessä sekä tarvittaessa palveluohjauksella.

Päivittäin sitovaa hoitoa ja huolenpitoa antavalle omaiselle tai läheiselle voidaan järjestää vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita, vaikka hän ei kuuluisi omaishoidon tuen piiriin. Maakunta huolehtii hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä vapaan aikana. (sosiaalihuoltolaki 27 b §)

3 OMAISHOIDON TUEN MYÖNTÄMISPERUSTEET JA HOITOPALKKIO

Omaishoidon tuen myöntämisperusteissa on määritelty erikseen aikuisten sekä lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaiden) tukiluokat. Hoitopalkkion suuruus määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella (omaishoitolaki 5 §).

Hoitopalkkiota maksetaan omaishoitajalle, jolla on voimassaoleva omaishoitosopimus maakunnan kanssa. Hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuosittain julkisten alojen eläkelain (81/2016) 94 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

3.1 Aikuisten hoitopalkkioiden myöntämisperusteet ja maksuluokat:

1. maksuluokka, hoitopalkkio 400 €/kk

Hoidettava henkilö tarvitsee päivittäin useita kertoja hoivaa ja huolenpitoa henkilökohtaisissa toiminnoissaan:

- wc-toiminnoissa ja hygienian hoidossa
- peseytymisessä
- pukeutumisessa
- ruokailun järjestämisessä ja/tai syömisessä
- lääkehoidon toteutuksessa
- liikkumisessa/siirtymisissä
- kognitiivisissa toiminnoissa (muisti, psyyke, ymmärtäminen)

Avuntarvetta ei ole välttämättä öisin. Päivittäistoiminnoista suoriutumisessa tarvittavan avun lisäksi hän tarvitsee saattaja-, asiointi- ym. apua selviytyäkseen kodin ulkopuolella tapahtuvista toiminnoista. Hoidon tarve ei välttämättä edellytä hoitajan ja hoidettavan asumista samassa taloudessa, mutta hoitajan tulee sitoutua toistuvaan päivittäiseen huolenpitoon ja hoitoon.

Omaishoito korvaa säännöllisiä kotihoidon käyntejä, päävastuu hoidosta on omaishoitajalla. Tarvittaessa hoitoon on mahdollista saada vähäistä tukea kotihoidolta. Hoitaja voi käydä työssä kodin ulkopuolella.

Rava-toimintakykyindeksi voi toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, esim. Rava-indeksi vähintään 2.30.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus lakisääteiseen vapaaseen 3vrk/kk.

2. maksuluokka, hoitopalkkio 600 €/kk

Hoidettava tarvitsee jatkuvasti päivittäin hoivaa, huolenpitoa, ohjausta ja valvontaa ympärivuorokautisesti henkilökohtaisissa toiminnoissaan:

- wc-toiminnoissa ja hygienian hoidossa
- peseytymisessä
- pukeutumisessa
- ruokailun järjestämisessä ja/tai syömisessä
- lääkehoidon toteutuksessa
- liikkumisessa/siirtymisissä
- kognitiivisissa toiminnoissa (muisti, psyyke, ymmärtäminen)

Hoidettava voi olla osan aikaa päivästä yksin. Ilman omaishoitajaa hoidettava tarvitsisi runsaasti kotihoidon palveluja tai muuta hoitoa ja/tai valvontaa myös öisin. Päävastuu hoidosta on omaishoitajalla. Hoidettavan hoitamiseen on mahdollista saada tukea kotihoidolta. Hoitaja voi käydä työssä kodin ulkopuolella.

Omaishoito korvaa säännöllisiä kotihoidon käyntejä tai ympärivuorokautista hoitoa.

Rava-toimintakykyindeksi voi toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, esim. Rava-indeksi vähintään 3.00.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus lakisääteiseen vapaaseen 3vrk/kk.

3. maksuluokka, hoitopalkkio 800 €/kk

Hoidettava henkilö tarvitsee runsaasti hoitoa, huolenpitoa, ohjausta tai valvontaa kaikissa päivittäisissä toiminnoissaan ympärivuorokautisesti:

- wc-toiminnoissa ja hygienian hoidossa
- peseytymisessä
- pukeutumisessa

- ruokailun järjestämisessä ja/tai syömisessä
- lääkehoidon toteutuksessa
- liikkumisessa/siirtymisissä
- kognitiivisissa toiminnoissa (muisti, psyyke, ymmärtäminen)

Hoidettava ei voi asua yksin, mutta voi olla lyhyitä aikoja yksin kotona. Hoitotyö edellyttää lähes kokopäivätoimista työpanosta ja on fyysisesti ja/tai psyykkisesti raskasta. Hoitaja voi käydä työssä kodin ulkopuolella, jos hoidettavan hoito on järjestetty muulla tavoin. Hoidettavalla on oikeus koti-hoidon palveluihin. Päävastuu hoidosta on omaishoitajalla.

Omaishoito korvaa ympärivuorokautista hoitoa.

Rava-toimintakykyindeksi voi toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, esim. Rava-indeksi vähintään 3.50.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus lakisääteiseen vapaaseen 3vrk/kk.

4. maksuluokka, hoitopalkkio 1300 €/kk, määräaikainen siirtymävaiheen hoitopalkkio

Määräaikaisen siirtymävaiheen hoitopalkkion tarkoituksena on mahdollistaa omaishoitajan jääminen töistä pois hoidollisesti raskaassa siirtymävaiheessa, esimerkiksi hoidettavan saattohoidon aikana, siirryttäessä ympärivuorokautisesta hoivasta kotihoitoon, tai henkilön toipuessa vakavasta onnettomuudesta. Hoitopalkkio koskee lyhytaikaista jaksoa, jonka kesto määräytyy tapauskohtaisesti. Hoito on erittäin vaativaa ja raskasta, kuitenkin kotona toteutettavaa hoitoa.

Määräaikainen siirtymävaiheen hoitopalkkio voidaan maksaa, kun hoidettava edellyttää ympärivuorokautisen hoivan ja huolenpidon määrää/sitovuutta tai toisen henkilön apua jatkuvaluontoisesti ja erityisen runsaasti kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Hoidettavaa ei voi jättää ilman valvontaa ja hoitotyö sitoo hoitajan vuorokauden eri aikoina.

Siirtymävaiheen maksuluokkaa käytetään erityistilanteissa.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus lakisääteiseen vapaaseen 3vrk/kk.

3.2 Lasten ja nuorten (alle 18-vuotiaat) hoitopalkkioiden myöntämisperusteet ja maksuluokat

Arvioinnissa huomioidaan lapsen ikätasosta poikkeava päivittäisen hoivan, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarve. Lisäksi arvioidaan liikuntakykyä, kommunikaatiotaitoja sekä hoitotoimenpiteiden tarvetta. Päätöksenteon tukena käytetään kotikäynnillä tehtävää hoitoisuusarviointia, lääkärinlausuntoja sekä muita hoitoisuuteen liittyviä asiantuntijalausuntoja. Hoidettavan hoidon ja huolenpidon tarve arvioidaan yksilökohtaisesti. Omaishoidon tuki saattaa vaikuttaa hoitajan saamiin etuuksiin ja hoitajan tulee itse tarkistaa etuuden maksajalta ennen sopimuksen tekoa tuen vaikutus.

1. maksuluokka, hoitopalkkio 400€/kk

- Hoidettavalla on jatkuvan hoidon tarve.
- Hoidettava on henkilö, jonka hoito ja huolenpito on päivittäin vaativaa ja sitovaa.
- Hoidettava ei selviä itsenäisesti ikätasoon liittyvistä arkitoimista, vaan vaatii päivittäisissä toimissaan erityistä hoitoa, apua, ohjausta tai valvontaa (esim. syöminen, pukeminen, peseytyminen, wc-toimet, nukkumaan meno)
- Hoidon sitovuuden ja vaativuuden lisäksi kiinnitetään huomiota kommunikaatioon ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviin taitoihin.
- Hoidettavalla on vaikeuksia liikkumisessa itsenäisesti kodin ulkopuolella.

Hoitoisuuspisteet voivat toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, hoitoisuuspisteet 20-29.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus 3vrk/kk lakisääteiseen vapaaseen.

2. maksuluokka, hoitopalkkio 600€/kk

- Kaikki 1. tukiluokan kriteerit täyttyvät ja omaishoitajan työ on selkeästi fyysisesti ja psyykkisesti raskasta sekä vaativampaa ja sitovampaa kuin 1. tukiluokassa.
- Hoidettava vaatii lähes jatkuvaa ympärivuorokautista hoitoa, apua, ohjausta ja valvontaa.

- Hoidettava on lähes kaikissa henkilökohtaiseen hoitoon liittyvissä toimenpiteissä toisen henkilön avun varassa. Hän tarvitsee apua ja valvontaa sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä saattaa vaatia runsaasti erityishoitotoimenpiteitä.
- Hoidettava voi olla lyhyen ajan yksin.

Hoitoisuuspisteet voivat toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, hoitoisuuspisteet 30-40.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus 3vrk/kk lakisääteiseen vapaaseen.

3. maksuluokka, hoitopalkkio 800€/kk

- Hoidettava tarvitsee ympärivuorokautisesti runsaasti hoitoa, huolenpitoa, ohjausta tai valvontaa kaikissa päivittäisissä toiminnoissa (esim. syöminen, pukeminen, peseytyminen, lääkityksistä huolehtiminen, wc-toimet).
- Hoidon sitovuutta ja vaativuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen lisäksi kommunikaatioon sekä valvonnan ja erityisten vaativien hoito-toimenpiteiden tarpeeseen.
- Hoidettava tarvitsee hoitoa myös yöaikaan. Yöaikaan tarvittava hoito on toistuvaa ja jatkuvaluonteista.

Hoitoisuuspisteet voivat toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, hoitoisuuspisteet 41-50.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on oikeus 3vrk/kk lakisääteiseen vapaaseen.

4. maksuluokka, hoitopalkkio 1300 €/kk, määräaikainen siirtymävaiheen hoitopalkkio

Korotettu erityismaksuluokan hoitopalkkio voidaan maksaa, kun hoidettava edellyttää pitkäaikaisen laitoshoitotasaisen hoidon ja huolenpidon määrää/sitovuutta tai toisen henkilön apua jatkuvaluontoisesti ja erityisen runsaasti kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Hoidettavaa ei voi jättää ilman valvontaa ja hoitotyö sitoo hoitajan vuorokauden eri aikoina. Tätä maksuluokkaa käytetään erityistilanteissa.

Omaishoitaja on hoidollisesti **raskaan siirtymävaiheen** aikana lyhytaikaisesti estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä. Edellytyksenä on, että hoitajalla ei ole tältä ajalta vähäisiä suurempia työtu-
loja, oikeutta sairausvakuutuslain 10 luvun mukaiseen erityishoitorahaan eikä oikeutta vuorottelu-
vapaalain 13 § mukaiseen vuorottelukorvaukseen. Korotetun hoitopalkkion tarkoituksena on mah-
dollistaa omaishoitajan jääminen töistä pois hoidollisesti raskaassa siirtymävaiheessa, esimerkiksi
hoidettavan saattohoidon aikana, siirryttäessä pysyvästä laitoshoidosta kotihoitoon tai henkilön toi-
puessa vakavasta onnettomuudesta. Korotettu hoitopalkkio koskee lyhytaikaista jaksoa, jonka kesto
määräytyy tapauskohtaisesti.

Hoitoisuuspisteet voivat toimia suuntaa antavana myöntämiskriteerinä, hoitoisuuspisteet yli 50.

Hoitaja on yhtäjaksoisesti sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, hänellä on
oikeus 3vrk/kk lakisääteiseen vapaaseen.

4 OMAISHOITOSOPIMUS JA ASIAKASSUUNNITELMA

4.1 Omaishoitotosopimus

Myönteisen päätöksen jälkeen omaishoidon tuesta laaditaan omaishoitajan ja maakunnan välinen
sopimus, jonka liitteenä on asiakassuunnitelma. Omaishoitotosopimus on voimassa toistaiseksi. Eri-
tyisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena.

Lain mukaan omaishoitotosopimuksen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- 1) hoitopalkkion määrä ja maksutapa
- 2) oikeus omaishoitajan lakisääteisiin vapaapäiviin
- 3) suunnitelma vapaan järjestämisestä
- 4) mikäli sopimus on määräaikainen, sopimuksen kesto ja peruste
- 5) hoitopalkkion maksaminen hoidon keskeytyessä hoitajasta johtuvasta syystä tai hoi-
dettavasta johtuvasta syystä.

Omaishoitotosopimus tarkistetaan, jos hoidon kesto tai sisältöä tarvitsee muuttaa tai mikäli siihen
muutoin on aihetta, vähintään kerran vuodessa. Samalla tarkastetaan kokonaistilanne, omaishoidon

tuen tarve sekä maksuluokka. Muutokset hoitopalkkion tukiluokassa tulevat voimaan yhteydenotosta/vireillepanosta aikaisintaan seuraavan kalenterikuukauden alusta.

Omaishoidon tuki maksetaan hakemisesta seuraavan kuukauden alusta. Saattohoitoon liittyvässä omaishoidossa tuki maksetaan hakemuksen saapumispäivästä alkaen. Jos omaishoitajalla on **useampia hoidettavia**, tehdään jokaisesta oma sopimus ja asiakassuunnitelma. Omaishoitajan **eläketurvasta** säädetään Julkisten alojen eläkelaiissa (82/2016). Omaishoitaja on **vakuutettu** Työtapa-turma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 § mukaisesti.

4.2 Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä vastaavan työntekijän, hoidettavan ja omaishoitajan kanssa. Siihen kirjataan:

- 1) omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö
- 2) muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- 3) omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö
- 4) miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana.

Hoito- ja palvelusuunnitelma päivitetään vuosittain tai tarvittaessa asiakkaan, omaisen tai viranomaisten pyynnöstä. Omaishoitosopimuksen jatkuminen edellyttää palvelusuunnitelma päivittämistä. Päivittäminen tapahtuu pääsääntöisesti kotikäynnillä asiakkaan luona.

4.3 Omaishoidon palkkion alentaminen

Omaishoidettavan säännöllinen vuorohoito tai tilapäishoito, joka kestää enintään seitsemän (7) vuorokautta kuukaudessa, ei alenna omaishoidontuen palkkiota.

Jos hoidettava on poissa kotoa yli seitsemän (7) vuorokautta kuukaudessa (esim. tilapäinen hoitajakso tai sairaalahoito), alennetaan hoitopalkkiota ylimenevien päivien verran. Omaishoidon palkkio

jaetaan kuukauden päivien lukumäärällä ja vähennetään palkkiota poissaolopäivien verran. Lakisääteisiä vapaapäiviä ei lasketa poissaolopäiviksi.

Hoitopalkkioiden 2. ja 3. maksuluokkia voidaan alentaa yhdellä maksuluokalla, mikäli

- Asiakkaalle on myönnetty henkilökohtainen avustaja keskimäärin yli 7 tuntia päivässä ja omaishoidon tarve on vuorokauden aikana vähäistä.
- Lasten ja nuorten osalta hoidettavan asuessa koulunkäynnin vuoksi arkipäivät poissa kotoa
- Mikäli hoidettava saa runsaasti muita sote-palveluja esim. säännöllinen vuorohoito kaksi viikkoa/kk tai runsaasti kotihoidon palvelutunteja/kk.

Tilanteessa, jossa omaishoidettavaa hoidetaan tilapäisesti muualla kuin omaishoidossa yli kuukauden, sovelletaan omaishoitolain 9 §:n 2 momenttia. Mainitun lainkohdan mukaan hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua, jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti. Vapaata ei tällöin kerry ajalta, jolta ei makseta hoitopalkkiota.

5 OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEINEN VAPAA

5.1 Vapaan määrä

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. (Laki omaishoidon tuesta 2005/937,4§)

Hoidon sitovuus on ratkaiseva tekijä lakisääteistä vapaapäiväoikeutta arvioitaessa. Maakunnan määrittämissä maksuluokissa vapaapäiväoikeus on kolme päivää kuukaudessa, mikäli kotihoitopäiviä kuukaudessa on vähintään 15. Kotihoitopäivien ollessa alle 15 päivää kuukaudessa, vapaapäiväoikeus on kaksi vapaapäivää kuukautta kohden. Lasten ja nuorten osalta hoidettavan henkilön asu-

essa koulunkäynnin vuoksi arkipäivät poissa kotoa, myönnetään hoitajalle kaksi vapaapäivää kuukautta kohden. Vapaata ei kerry ajalta, jolta ei makseta hoitopalkkiota. Vapaata ei myöskään kerry omaishoidon palkkion kokonaisten kuukausien keskeytyksen ajalta. Lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää.

Omaishoitajan vapaa pyritään järjestämään suunnitelmallisesti ottaen huomioon erityisesti omaishoitajan yksilölliset toivomukset. Vapaiden pitämisestä sovitaan tarvittaessa etukäteen omaishoidon tuen työntekijän kanssa. Vapaan aikainen hoito pyritään lähtökohtaisesti järjestämään avohuollon palveluna. Asumispalveluyksikköä käytetään vain, kuin vapaan järjestäminen ei hoidettavan tarpeiden takia ole muutoin käytännössä mahdollista. Omaishoitajan vapaapäivien osalta peritään asiakasmaksuna lakiin perustuva omavastuuosuus. Asiaksmaksua ei peritä toimeksiantosopimuksella tehtävästä sijaishoidosta.

Omaishoitaja voi pitää kertyneet vapaapäivät kuukausittain tai säästää vapaapäiviä ja pitää pidemmän vapaan kerralla. Vuoden vaihteessa edellisen vuoden vapaita saa pitää vielä helmikuun loppuun asti.

Lasten ja nuorten kohdalla: Jos omaishoito on jaettu kahdelle henkilölle (esim. lapsen eronneille vanhemmille), vastaa hoidettavan oleskelu toisen hoitajan luona omaishoidon vapaata, jos näin on omaishoidon tuen sopimukseen kirjattu.

5.2 Vapaan järjestämisen muodot

Lakisääteistä vapaapäiväoikeutta voidaan käyttää seuraavilla tavoilla:

5.2.1 Kotiin hoitaja tai muuta apua

- 1)** palveluseteli/asiakasseteli
- 2)** sijaisomaishoito toimeksiantosopimuksella

Palveluseteli/asiakasseteli

Omaishoitaja voi valita omaishoidon lakisääteisten vapaapäivien käyttötavaksi palvelusetelin. Palvelusetelillä ostettu palvelu on tarkoitettu tukemaan omaishoitajan jaksamista hänelle tehdyn palvelusuunnitelman mukaisesti. Palvelu voi olla kuntoutusta, kotityöpalvelua hoidettavan kotona (esim. siivousta, kodin ja pihan turvallisuuden ylläpitämistä), hoidettavan avustamista päivittäisissä toiminnoissa, terveyden- ja sairaanhoidollisia toimenpiteitä tai lyhytaikaista ympärivuorokautista hoitoa. Palvelusetelistä ei peritä omavastuuta asiakkaalta, vaan asiakas maksaa setelin arvon ylittävän osuuden.

Sijaisomaishoito toimeksiantosopimuksella

Sijaisomaishoitajana voi toimia omaishoitoperheen hankkima sijaishoitaja, joka yleensä on hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Sijaisomaishoitajana toimitaan samoin edellytyksin kuin omaishoitajanakin. Sijaisjärjestely edellyttää hoitajan ja hoidettavan suostumusta ja sen tulee olla hoidettavan henkilön edun mukaista. Sijaisomaishoitaja ei ole työsuhteessa toimeksiantosopimuksen tehneeseen maakuntaan. Sijaisomaishoitajalle maksettava hoitopalkkio ja kustannusten korvaus ei ole sidottu omaishoitajan saamiin palkkioihin, vaan niistä sovitaan erikseen sijaisomaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa. Eläke- ja tapaturmavakuutusturvan osalta sijaisomaishoitaja on vastaavassa asemassa kuin omaishoitaja omaishoitolain 10 §:n mukaisesti. Sijaisomaishoitajan palkkio on 100e/vrk. Toimeksiantosopimus pohjaisesta sijaisomaishoidosta ei peritä omavastuuta asiakkaalta.

5.2.2 Perhehoito

- 1) osavuorokautinen hoito (päivähoito)**
- 2) tilapäinen hoito perhekodissa**
- 3) kiertävä perhehoitaja omaishoidettavan kotona**

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoito voidaan järjestää myös hoidettavan omassa kodissa. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Osavuorokautisessa perhehoidossa toteutuneet tunnit lasketaan yhteen kokonaisiksi vuorokausiksi.

Maakunnan ja perhehoitajan välillä tehdään toimeksiantosopimus. Sopimuksessa sovitaan hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrästä ja perusteista. (Perhehoitolaki 263/2015). Omaishoidettava maksaa toteutuneista hoitopäivistä lakisääteinen omavastuun.

5.2.3 Asumispalveluyksikkö

1) tilapäinen hoito asiakkaalle soveltuvassa asumispalveluyksikössä

Mikäli edellä mainitut vapaan järjestämisen tavat eivät ole mahdollisia, voidaan vapaan aikainen hoito toteuttaa palveluasumisyksikössä. Yksi vapaapäiväoikeus oikeuttaa yhden vuorokauden mittaiseen hoitoon palveluasumisyksikössä. Hoitovuorokaudella tarkoitetaan saapumisajankohdasta seuraavaa 24 tunnin jaksoa. Omaishoidettava maksaa toteutuneista hoitopäivistä lakisääteinen omavastuun.

6 OMAISHOITAJAN HOITOTEHTÄVÄÄ TUKEVAT PALVELUT

6.1 Omaishoitajalle järjestettävä valmennus ja koulutus

Omaishoitolain mukaan maakunnan on järjestettävä omaishoitajalle valmennusta hoitotehtävää varten. Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa. Tarve valmennukselle tai koulutukselle arvioidaan osana palvelutarpeen arviointia ja kirjataan asiakassuunnitelmaan.

Omais- ja perhehoidon keskus järjestää omaishoitajien yleisinfoja kaksi kertaa vuodessa, toinen keväällä ja toinen syksyllä. Infossa annetaan perustietoa omaishoitajuudesta, mikä on osa valmennusta. Lisäksi omais- ja perhehoidon keskus voi järjestää diagnoosi-/sairauspohjaista valmennusta, missä omaishoitaja voi syventää tietämystään hoidettavan sairauteen liittyen. Valmennuksiin kutsutaan kulloisellakin ajanjaksolla myönteisen päätöksen saaneet omaishoitajat. Valmennuksia toteutetaan alueellisesti, jolloin omaishoitaja voi osallistua siihen omalla lähialueellaan.

6.2 Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Maakunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtäväänsä tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia. Tarve tarkastuksille ja muille palveluille arvioidaan osana palvelutarpeen arviointia ja kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat maksuttomia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:n 1) kohdan perusteella.

Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen. Tarkastuksella tavoitellaan ongelmien tunnistamista ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitajaa tuetaan tekemään hänen omaa terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviä valintoja. Tarkastukset ovat omaishoitajalle vapaaehtoisia.

Omaishoidosta vastaava työntekijä ohjaa omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukseen. Hyvinvointi- ja terveystarkastus ei ole välttämättä tarpeellinen esimerkiksi silloin, kun omaishoitaja on työterveyshuollon piirissä tai kun kyseessä on lyhytaikainen omaishoito.

6.2 Omaishoidon muut tukipalvelut

Valmennuksien lisäksi omaishoitajille voidaan tarjota Ovet-valmennusta yhteistyössä omaishoitoyhdistyksen sekä muiden 3. sektorin toimijoiden (esim. seurakunta) kanssa. Näihin valmennuksiin voidaan kutsua myös kielteisen omaishoitopäätöksen saaneita asiakkaita. Omaishoitajille voidaan tarjota myös koulutusta eri aihepiireistä tarpeen mukaan. Vertaistuen organisoinnissa sekä virkistys- ja leiritöiminnässä yhdistyksillä on merkittävä rooli. Kokemusasiantuntijat voivat antaa mitä parhaita tukea arjen ongelmatilanteissa. Vertaistukea voi saada myös esimerkiksi omaishoitajien omassa facebook-ryhmässä.

Omaishoitajat voivat lakisääteisen vapaan lisäksi saada tarvittaessa, maakunnan resurssien puitteissa, tilapäistä hoitoapua maakunnan lyhytaikaista hoitoa tuottavissa asumispalveluyksiköissä tai perhehoidossa. Tilapäistä, maksullista apua voi saada myös omaan kotiin sijaishoitajan avulla. Lisäksi lyhytaikaista hoitoa voidaan toteuttaa myös päivätoimintana tai ns. omaishoitajien hoitoparkkina. Tilapäisestä hoitoavusta peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen

nojalla kuhunkin hoitoon määritetty asiakasmaksu. Hoidon ja tuen tarve arvioidaan aina yksilöllisesti.

7 OMAISHOITOSOPIMUKSEN PÄÄTTYMINEN

Omaishoitosisopimus päättyy ilman irtisanomista sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito käy hoidettavan terveydentilan muutoksista johtuen tarpeettomaksi tai hoidettava siirtyy pitkäaikaishoitoon. Maakunta voi **irtisanoa** sopimuksen viranhaltijapäätöksellä kahden kuukauden (2kk), omaishoitaja yhden kuukauden (1kk) irtisanomisajalla. Mikäli **omaishoito keskeytyy** tilapäisesti hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Mikäli hoito vaarantaa hoidettavan terveyden tai turvallisuuden, voidaan sopimus **purkaa** ilman erillistä irtisanomisaikaa. Sopimuksen päättymisestä annetaan omaishoitajalle päättymisilmoitus, jolla omaishoidon tuen palvelu lakkaa.

Oleskelu ulkomailla:

Omaishoidon tuki ja hoitopalkkio ovat lakisääteisiä sosiaalipalveluja, jotka eivät ole ulkomailla järjestettäviä eivätkä ulkomaille maksettavia etuuksia. Korkeintaan 3 kuukauden kestävä ulkomaan- tai lomamatka ei vaikuta palkkion maksamiseen. Poikkeama tästä edellyttää perusteltua terveydellistä syytä ja erillistä tukipäätöstä. Omaishoitaja on velvollinen ilmoittamaan vastaavalle työntekijälle työntekijälle, jos matkustaa ulkomaille yhtä kuukautta pidemmäksi ajaksi. Epäselvissä tapauksissa maakunta voi myös irtisanoa omaishoitosisopimuksen. Irtisanomisaika on maakunnan puolelta kaksi kuukautta. Tukea voi hakea uudelleen, kun omaishoitaja ja hoidettava palaavat kotimaahan.